

Ана Миљковац

Блаженка Пламенац

ЛИКОВНА КУЛТУРА

за први разред основне школе
ПРИРУЧНИК ЗА НАСТАВНИКЕ

Завод за уџбенике и наставна средства
ПОДГОРИЦА, 2020.

мр Ана Миљковац   Блаженка Пламенац

ЛИКОВНА КУЛТУРА

за први разред основне школе
ПРИРУЧНИК ЗА НАСТАВНИКЕ

<i>Издавач</i>	Завод за уџбенике и наставна средства – Подгорица
<i>За издавача</i>	Павле Горановић, директор
<i>Главни уредник</i>	Радуле Нововић
<i>Одговорни уредник</i>	Лазо Лековић
<i>Уредница</i>	Биљана Мирановић
<i>Консултант</i>	мр Веско Гаговић
<i>Рецензенти</i>	др Александар Чиликов мр Ратко Одаловић Божидарка Нововић Бранка Мартиновић Зорица Минић
<i>Графичко обликовање</i>	Слађана Бајић-Богдановић
<i>Лектура</i>	Сања Марјановић
<i>Коректура</i>	Предраг Николић, Јасмина Радуновић
<i>Техничка уредница</i>	Дајана Вукчевић

CIP – Каталогизација у публикацији
Национална библиотека Црне Горе, Цетиње

ISBN 978-86-303-1463-6
COBISS.CG-ID 16166672

Савјет за опште образовање, Рјешењем број 04-3-144 од 9. 7. 2010. године,
одобрио је овај уџбенички комплет за употребу у основној школи.

Copyright © Завод за уџбенике и наставна средства – Подгорица, 2020.

САДРЖАЈ

Увод	5
ЦРТАЊЕ	
1. Тачка и линија (два часа)	7
2. Врсте линија (два часа)	9
ВАЈАЊЕ	
3. Основни појмови: моделовање, вајање (четири часа)	11
ЦРТАЊЕ	
4. Линије у околини и природи (два часа)	14
СЛИКАЊЕ	
5. Боје (два часа)	17
6. Сликарски материјали и средства (два часа)	19
ЕСТЕТСКО УРЕЂЕЊЕ ПРОСТОРА	
7. Естетско уређење простора учионице (четири часа)	22
ГРАФИКА	
8. Штампa – отискивање шаблона (два часа)	25
ВАЈАРСТВО	
9. Основни појмови из области вајарства (два часа)	27
СЛИКАЊЕ	
10. Умјетник, сликар, слика (два часа)	30
ОБЛИКОВАЊЕ ПРОСТОРА	
11. Оријентација у простору (четири часа)	33
ЦРТАЊЕ	
12. Оријентација на ликовној површини (четири часа)	35
ВАЈАЊЕ	
13. Природни елементи у вајарству (четири часа)	38
Литература	43

Овај приручник је дио комплета који треба да служи наставнику/наставници при реализацији наставе у првом разреду основне школе. Остали дијелови су Уџбеник за први разред основне школе, аутора Жељка Ђуричковића, Бранке Радовић и Оливере Мирковић и Приручник за наставнике Ликовна култура за први циклус деветогодишње основне школе, аутора др Матјажа Духа и др Томажа Врлича.

У намјери да будемо што конкретнији и практичнији, предлажемо велики број сценарија за часове. Притом морамо нагласити да они намјерно нијесу груписани у ликовна подручја као код важећег уџбеника, већ се логички надовезују на слијед упознавања ликовних елемената, при чему се поштовала природа самог предмета, његова разноврсност у погледу садржаја, техника, материјала...

Сматрале смо да на овај начин можемо пружити помоћ наставнику/наставници да се дословно не везује за ликовна подручја, већ да има могућност да их логички повезује.

У саму структуру сценарија за часове увеле смо Уводну напомену, као спону између претходно апсолвираног и оног што слиједи – начина остварења сљедећих наставних исхода. У њој се такође могу наћи предлози наставнику/наставници гдје организовати часове: у галерији, у атељеу умјетника, у школском дворишту, у природи..., затим, шта од помоћних средстава може користити: филмове, репродукције..., који материјал и средства може донијети он/она, а који ученици/ученице. Такође, важан је и упут које вјежбе треба да буду претходно обрађене из Уџбеника.

Када су у питању предлози за реализацију наставе ван учионице, отварају се различите могућности, а на наставнику/наставници је да у складу са датим околностима одабере једну или да се, уколико околности не иду на руку, одлучи да час ипак реализује у учионици. Важно је истаћи да се у ову сврху може искористити сваки излет, шетња ради упознавање животног окружења (корелација са Природом и друштвом) или школа у природи.

Предлажемо да о чулима, последије урађене вјежбе из Уџбеника, разговарате с ученицима последије одговарајућих активности. На примјер, о чулу додира можемо говорити увијек када се ради вајарским материјалима, па и о самим готовим радовима, јер их можемо опипати. Наставник/наставница може рећи ученицима да зажмуре и тактилно осјете шта су урадили. Можете разговарати о томе колико је боја искључиво визуелна или искористити одређени ликовни задатак за разговор о чулу мириса, као код теме „Цвијеће у прозору“ код сценарија 5.

У реализацији овог приручника учествовали су ученици I-1 и I-4 разреда и ученици из Продуженог боравка Основне школе „Сутјеска“. Њихове радове имаћете прилике да видите на страницама овог издања. Ово је прилика да им се захвалимо на здушном раду.

У Приручнику, у неким сценаријима предложени су облици рада, а у неким нијесу. Препоручујемо да наставник/наставница у складу с ликовним задатком и интересовањима ученика одлучи да ли ће рад бити индивидуалан, у пару, групни или колективни.

Како смо имале у виду специфичност узраста (5-6 година) трудиле смо се да у великој мјери задржимо јаку спону између игре, која карактерише предшколски узраст, и ликовних активности. Оне, у ствари, треба да буду организоване као стваралачке игре. Овдје увијек треба имати на уму да су дјеца по природи ствараоци, па им само треба омогућити остварење стваралачког порива. Основни услов за стваралачки чин је потпуна слобода изражавања, коју не треба спутавати. На примјер: ако дјеца говоримо да цртеж оловком треба попуњавати тако да боја не прелази линију, дјеца механички попуњавају површине, што смањује креативност. Препорука наставницима/наставницама је да остварују промишљену мотивацију на почетку часа, а да сам ликовни чин, тј. начин изражавања који је увијек индивидуалан, препусте ученицима/ученицама. У том циљу, желимо Вам успјешан рад!

Ауторке

1. Тачка и линија (два часа)

Исходи:	Током учења ученик/ученица ће моћи да: – препозна примјер за тачку и линију
Појмови:	линија и тачка
Корелација:	Физичко васпитање
Ликовна средства:	креде, црна или бијела

Уводна најомена:

У првом разреду основне школе ученицима су још увијек свјежа искуства стечена у вртићу, због чега се и наставне методе у многим сегментима поклапају. Сматрамо да часови Ликовне културе често треба да имају карактер игре. Ако обрађујемо тачку и линију, ученицима их можемо приближити играјући се у школском дворишту.

Мојивација:

Наставник/наставница изводи ученике у школско двориште и организује групе. Показује како на плочнику кредом могу нацртати лавиринте (а1, а2), у којима треба уцртати тачке (а3). Скакућући са тачке на тачку, ученици проналазе пут кроз лавиринт (а4).

Активности:

Свака група посебно црта и тражи пут.

Вредновање:

Код ове вјежбе не процјењују се ликовна достигнућа. Наставник/наставница оцјењује у којој мјери су ученици схватили елементарне појмове – линија и тачка.

2. Врсте линија (два часа)

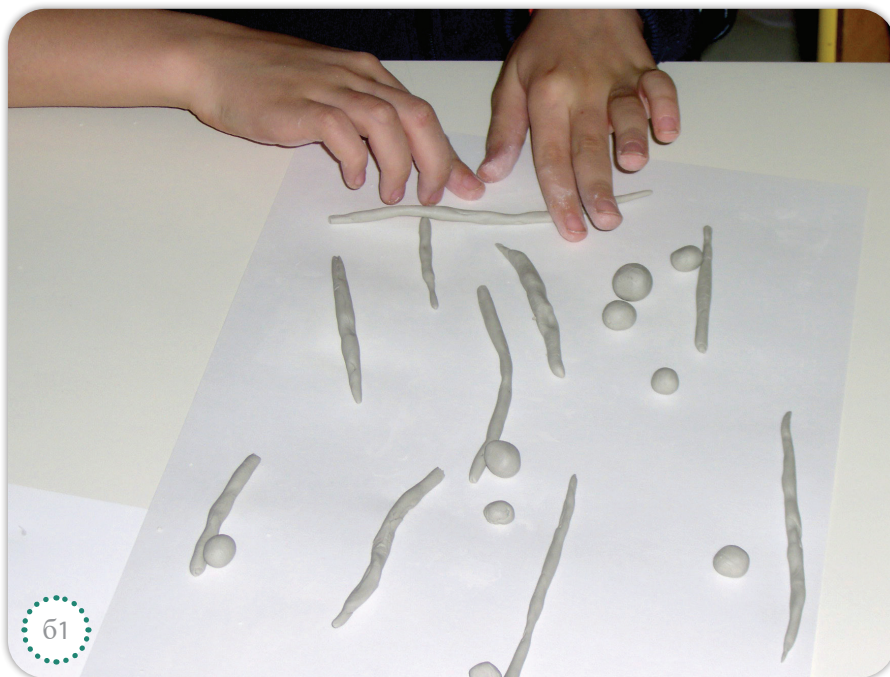
Исходи:	Током учења ученик/ученица ће моћи да: – опише праве, криве, танке, дебеле, дуге, кратке, водоравне, усправне и косе линије – креира рад користећи праве, криве, танке, дебеле, дуге, кратке, водоравне, усправне и косе линије
Појмови:	линија, тачка, врсте линија
Корелација:	Математика
Ликовна средства:	неколико килограма глине, дашчице за рад (могу бити шперплоче)

Уводна напомена:

Ако ученици уочавају тачку и линију, касније треба да експериментишу с њима: мала и велика тачка, дебела и танка, кратка и дуга, права и крива линија.

Мотивација:

Било би пожељно да наставник/наставница организује рад с глином. Прво може показати ученицима како могу формирати тачку. Затим како направити линије различите по дебљини, дужини, правцу, смјеру (различите врсте линија поменуте у циљевима) (б1).

Истраживање:

Ученици експериментишу с материјалом. На равној површини распоређују тачке. Касније, утрљавајући их, праве „линије“ којима цртају. На тај начин обликују једноставне цртеже и схватају разлику између тачке и линије.

Активност:

Ученици раде на тему „Бубамара“ која подразумева једноставну ликовну форму с тачкама и линијама (62).

62

Вредновање:

Поставља се изложба (63). Ученици процјењују своје и туђе радове, док их наставник/наставница подстиче да говоре о начинима помоћу којих су дошли до разних врста линија радећи глином. Ученици објашњавају на које су начине, повезујући тачке и линије, формирали одређени облик.

63

Напомена:

Да би наставни циљеви били у потпуности испуњени, потребно је да ученици ураде вјежбе цртања понуђене у Уџбенику. У области цртања понуђене су четири вјежбе и сваку могу радити по два часа.

3. Основни појмови: моделовање, вајање (четири часа)

Исходи:	Током учења ученик/ученица ће моћи да: – опише вајарске поступке гњечење, моделовање
Појмови:	линија, тачка, врсте линија
Корелација:	Математика
Ликовна средства:	неколико килограма глине, дашчице за рад (могу бити шперплоче)

Уводна најомена:

Ученици су већ стекли искуство с глином када су се играли с тачком и линијом. Сада наставник/наставница треба да их наведе на тродимензионално обликовање. Такође, на 38. страни Уџбеника за први разред треба урадити практичну вјежбу.

Моћивација:

Наставник/наставница доноси неприпремљену глину у учионицу, неки комади су тврди, неки мекши. Позива ученике да уз његову/њену помоћ себи направе комад материјала с којим ће радити (в1). Објашњава им да је глина у ствари земља коју треба помијешати с водом да би се могло вајати.

Наглашава појмове стискање и гњечење.

в1

Испраживање:

Ученици експериментишу с материјалом. Важно је да наставник/наставница и васпитач/васпитачица дају ученицима по мало воде у посудима, јер би уз већу количину глина била слична блату.

Ученици додају воду, одвајају комадиће глине, а затим их гњече и стискају. За ову активност наставник/наставница треба да процијени да ли је довољан један школски час или један блок час.

Активности:

Ученици прелазе на вајање, моделовање. Тема не мора бити строго одређена. Може се радити по скоро наученој бројалици из Матерњег језика или Музичке културе, нпр. *Тарам, барам* или *Окум, покум*. Уколико наставник/наставница у овом тренутку не зада тему која се базира на визуелним садржајима (животињска или људска фигура) ученици ће бити више усмјерени на сам процес рада с глином, на величину комада, њихову тврдоћу или мекоћу; они се концентришу на звукове ријечи које немају значење и преводе их у вајарску форму, у тродимензионално (в2, в3, в4).

Ученици треба самостално да раде уз малу помоћ наставника/наставнице и васпитача/васпитачице онима којима је потребна.

Вредновање:

Организује се изложба на клупама. Разговара се о начинима моделовања појединих облика или цјелина. Ученици/ученице објашњавају њима интересантне дијелове: шта је окум, шта покум... вреднује се богатство имагинације, маште (в5, в6, в7).

У току вредновања, наставник/наставница често користи термине вајање и моделовање и начине обликовања моделовањем, тј. гњечењем и стискањем, додавањем и одузимањем материјала.

в5

в6

в7

4. Линије у околини и природи (два часа)

Исходи:	Током учења ученик/ученица ће моћи да: – опише праве, криве, танке, дебеле, дуге, кратке, водоравне, усправне и косе линије – креира рад користећи праве, криве, танке, дебеле, дуге, кратке, водоравне, усправне и косе линије
Појмови:	линија у околини и природи
Корелација:	Природа и друштво
Ликовна средства:	роле папира, тушеви, крпице, дрвца дужине 10 до 15 цм

Уводна напомена:

Када временске прилике дозвољавају, пожељно је ликовне активности изводити напољу. То је посебно практично са техником какав је туш. Исто тако, ученици имају прилику да непосредно гледају околину и своје утиске транспонују у ликовни израз. Уколико вријеме то не дозвољава, исте активности могу се организовати у учионици.

Моћивација:

За постизање ових циљева било би добро организовати цртање у природи или дворишту школе и радити техником која има могућности извођења најразличитијих линија и тачака (г1). С ученицима овог узраста може се успјешно радити тушем и дрвцетом (г2). Ова техника даје могућност извлачења танких и дебелих линија и посебно случајно повучених паралелних линија, случајних и намјерних тачака. Наставник/наставница скреће пажњу ученицима на линије у крошњама дрвећа, линије стабала, листова, маховине, линије на стијенама, на планинама у даљини.

Може се организовати колективни рад на великој роли папира за паковање или папира за телефона (г3).

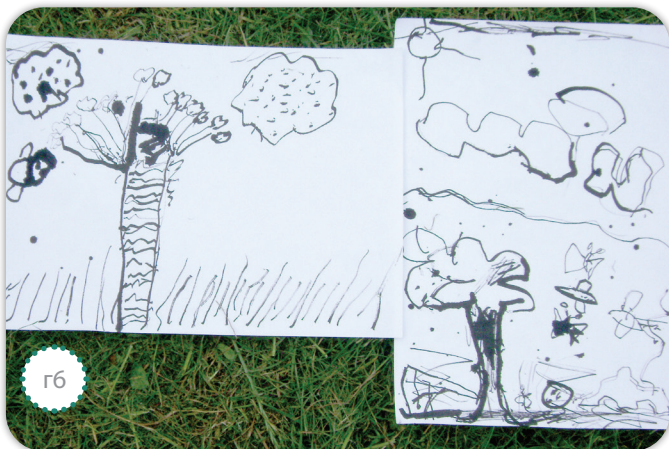

Испраживање:

Ученици пробају материјал за рад, откривају какве све линије се њиме могу добити, на који начин (г4, г5).

Док траје цртање, наставник/наставница објашњава да није важно ако случајно капне туш на папир или се пролије, и то може бити линија и тачка (г6).

Активност:

При цртању тушем, различитим интензитетима линија и разним облицима и величинама тачака, стварају се и богате површине на цртежима. Ученици се слободно изражавају (Г7).

Вредновање:

Рад се сагледава прво у цјелини, а касније у дијеловима. Вреднује се богатство различитих врста линија и тачака, као и маштовитост при попуњавању површина.

5. Боје (два часа)

Исходи:	Током учења ученик/ученица ће моћи да: – наброји боје – препозна боје
Појмови:	сликарски материјал, техника колажа
Корелација:	Природа и друштво
Ликовна средства:	колаж-папир, блок за цртање

Уводна најомена:

Као увод, ученици претходно треба да ураде вјежбе из Уџбеника са страна 22 и 23.

Мотивација:

Тема може бити „Цвијеће у прозору“ или нека слична која подразумева колористичко обликовање линијама и површинама. Техника: колаж-папир, цијепањем дијелова (различите врсте колажа приказане су у М. Дух, Т. Врлиц, Ликовна култура, стр. 53, 54).

Наставник/наставница разговара с ученицима о живости боја различитих врста цвијећа: црвени каранфил, љубичаста љубичица, жути нарцис... Онда се може разговарати о угодној атмосфери коју цвијеће ствара када се постави на симс прозора.

Затим напомиње да ученици преко веће површине једне боје могу лијепити папире мањих површина других боја. Можете да демонстрирате технику ако закључите да је то потребно.

Испраживање:

Ученици који до сада нијесу радили овом техником вјежбају, пробају папир, упознају се с његовим особеностима (д1). Наставник/наставница треба да објасни разлику између облика који настају цјепкањем и оних који настају резањем. Нагласити да су облици добијени цјепкањем погодни за веће површине, а да је резањем лакше добити траке.

Активносци:

Ученици самостално раде, комбинују различите површине и боје колаж-папира (д2, д3).

Вредновање:

Наставник/наставница скупа с ученицима поставља радове у висини њихових очију, лијепи их или качи на затегнут коноп (д4, д5). Ученици/ученице анализирају радове, коментаришу богатство боја, облик површина, њихову величину, распоред, дужину и дебљину линија...

6. Сликарски материјали и средства (два часа)

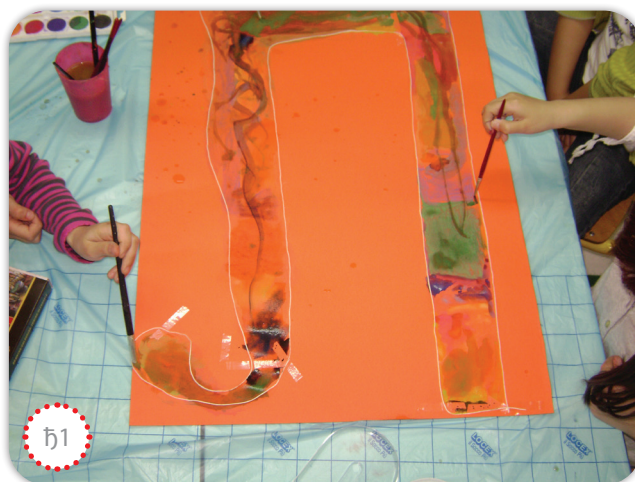
Исходи:	Током учења ученик/ученица ће моћи да: – слика рад користећи бојене линије и површине, прави композицију колажирањем...
Појмови:	сликарски материјали и средства
Корелација:	Црногорски – српски, босански, хрватски језик и књижевност
Ликовна средства:	темпере, поликолори, канап, маказе, хамери, воштани пастел, колаж папир

Моћивација:

Наставник/наставница објашњава ученицима поступак рада, обликовање слова лије-пљењем канапа на хамер.

Испраживање:

Овај рад може да се ради групно (4 до 5 ученика). Једна од група ради вјежбу сликањем прстима, додавање већих или мањих количина боја, тањег или дебљег слоја темпере или поликолора (ћ1). Друга експериментише воштаним пастелима (ћ2), трећа папиром за колаж (ћ3), четврта сувим пастелом (ћ4).

Активности:

На хамеру ученици формирају велика слова обликована канапом. Затим сви учествују у попуњавању површина различитим сликарским средствима.

Ћ3

Ћ4

Вредновање:

Сви скупа организују изложбу (Ћ5). Посматрају радове и коментаришу начине попуњавања површина танким или дебелим слојевима боја, воштаним пастелима, колаж папиром (Ћ6)... Ученици говоре о бојама и именују их.

Ћ5

ђ6

Напомена:

Почетна вјежба мијешања боја налази се у Уџбенику на страни 19. Касније треба ученицима дати да све боје мијешају с бијелом, јер још не познају примарне боје нити добијање секундарних боја, па би лако могло доћи до „прљања“. Добро објашњење за овај рад налази се у Приручнику за наставнике (М. Дух, Т. Врлиц, стр. 49).

7. Естетско уређење простора учионице (четири часа)

Исходи:	Током учења ученик/ученица ће моћи да: – изради поједине украсне предмете у радном простору (учионици)
Корелација:	Природа и друштво
Ликовна средства:	картонска амбалажа, љепило, поликолори, темпере, фломастери, различита опрема из учионице, заштитни најлон за подове и клупе

Уводна напомена:

Пожељно је да претходно искуство буде оно из поглавља Обликовање простора, које је обрађено на страницама 34, 35, 36 и 37. Уџбеника.

Моштивација:

Уколико постоји могућност, васпитач/васпитачица и наставник/наставница могу повести ученике у посјету некој од продавница с декоративним предметима за кућу (најбоље дан-два прије часа Ликовне културе). Оне су крајње инспиративне због различитих врста материјала, орнаменталних мотива, декоративно употребљене боје, стилизованих облика...Том приликом потребно је направити фотографије, које се касније могу сложити у каталоге с бираним украсним предметима.

У учионици треба разговарати о предметима који се могу направити од великих картона за амбалажу, картонских кутија различитих димензија, разне опреме из учионице. Ученици могу правити параван за учионицу (e1, e2) иза којег могу имати лијепо опремљен кутак за одмор, подметаче за чаше (e3), украсити врата учионице, тј. залијепити на њима своје препознатљиве симболе, кутије за ситнији заједнички прибор из учионице, „хватач вјетра“ за лустер (e4, e5).

e1

e2

e3

e4

e5

С обзиром на то да је за овај рад понекад потребно више простора него што има једна учионица, активност и изложба радова може се обавити и у: холовима, ходницима, за вријеме продуженог боравка (са мање дјеце).

Испрживање:

Ако желе, ученици могу анализирати каталоге направљене од фотографија. По сопственом афинитету могу се подијелити у групе или парове или радити самостално. Избор предмета који ће правити и материјал такође би требало да буде слободан (е6).

е6

Активност:

Ученици/ученице самостално раде користећи претходна знања: мијешања боја, коришћења различитих врста линија. Када заврше рад, смјештају га у простор учионице, хола или ходника: иза направљеног паравана, на радном столу, у прозору...

Вредновање:

Ученици/ученице с наставником/наставницом сједу у „новом“ простору учионице (хола, ходника) и разговарају о урађеном. Подстиче се изражавање креативног мишљења ученика/ученица. Разговара се о осјећају који добијамо боравком у lijepo уређеном простору, о атмосфери и колико је важно да нам у таквом простору буде угодно.

8. Штампа – отискивање шаблона (два часа)

Исходи:	Током учења ученик/ученица ће моћи да: – препозна шаблон – опише отискивање шаблона на папиру – отискује на папир више отисака са већ урађених шаблона
Појмови:	графика, штампање, отискивање, умножавање
Корелација:	Природа и друштво
Ликовна средства:	елементи из природе, темпере, поликолор, четкице, заштите за клупу

Уводна најомена:

Наставник/наставница може да донесе више различитих фотографија природе (фотокопије), које ће служити као „основа“ за рад. Најмањи формат треба да буде А4.

Испрживање:

С недавног излета ученици су донијели мноштво природног материјала за отискивање (љ1). Сада га разгледају и размишљају како да га употребе у најављеном задатку – допуна фотографија природе (љ2).

љ1

Љ2

Мошнвацја:

Сваки/свака ученик/ученица треба да одабере фотографију која му/јој се допада и инспирише га/је за интервенцију на њој. Затим штампањем различитих елемената из природе треба да је допуни, доради.

Активносџи:

Ученици бирају фотографије и преносе, штампају облике из природе на њима. Неко жели да формира реалне облике: кућу, дрво... а неко организује апстрактне композиције (Љ3).

Вредновање:

Организује се изложба радова. Разговара се како су ученици користили дате елементе, неко је понављао исти отисак, умножавао, неко је користио дијелове којих се други нијесу сјетили, неко је од више различитих елемената успио да добије изненађујући облик... (Љ4)

Љ3

Љ4

9. Основни појмови из области вајарства (два часа)

Исходи:	Током учења ученик/ученица ће моћи да: – препозна вајарско дјело – креира једноставне облике
Појмови:	вајар/вајарка, вајарски материјал
Ликовна средства:	по избору наставника/наставнице, а у договору с умјетником/умјетницом

Мотивација:

Изузетно инспиративна мотивација за ученике/ученице је посјета умјетничком атељеу и интервју с умјетником/умјетницом. На овај начин ученици/ученице „из прве руке“ добијају одговоре на питања: шта је то вајар (кипар), умјетник, који су вајарски материјали, шта је скулптура (з1), каква је то велика и мала скулптура, празан и пун облик, као и мноштво других информација. Улога наставника/наставнице јесте да ову посјету договори с умјетником/умјетницом и да скупа с њим/њом организује једну малу радионицу за дјецу у атељеу. Настава се може организовати и у кабинету за наставу Ликовне културе гдје умјетник/умјетница могу разговарати с ученицима (з2, з3).

з1

з2

з3

Испраживање:

Ученици разгледају шта се све у атељеу налази, посматрају штафелаје и алатке за рад, добијају објашњења на који начин се израђују поједине скулптуре, којим алатом. Ако је настава организована у кабинету за наставу Ликовне културе, умјетник/умјетница може донијети нешто од свог прибора за рад.

Активносци:

Послије разговора с вајаром/вајарком ученици раде с материјалом (34, 35) који је за њих погодан уз помоћ умјетника/умјетнице (36, 37).

34

35

36

37

Вредновање:

Овај дио је сабирање утисака из посјете атељеу, импресија. Наставник/наставница, такође, може стећи јасну слику о томе да ли су сви ученици разумјели основне појмове из области вајарства. Вреднујући дјечије радове не треба „тражити најбоље“ нити подстицати атмосферу такмичења. Може се поменути да умјетност није спорт и да може бити више добрих радова. Ниједан рад не треба критиковати.

Најомена:

Када наставник/наставница није у могућности да оствари овакву посјету, може организовати посјету музеју или галерији. Ако је школа у средини у којој нема ових институција, може повести ученике да виде природне облике блиске вајарству (како природа може бити вајар): стијене, облутке, дрвеће интересантних облика... Уколико због било којих разлога оваква врста мотивације изостане, активност се реализује у учионици.

10. Умјетник, сликар, слика (два часа)

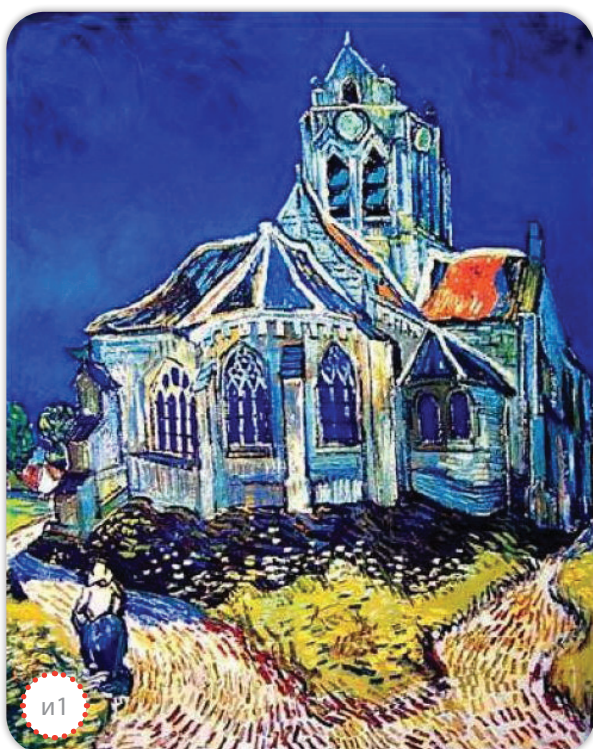
Исходи:	Током учења ученик/ученица ће моћи да: – препозна слику – опише сликарски атеље, сликара/сликарку
Појмови:	умјетник/умјетница, сликар/сликарка, слика
Корелација:	Природа и друштво
Ликовна средства:	вуница, блок за цртање, темпере, четкице, крпице, заштита за клупу, репродукција Ван Гогове слике „Црква на Ауверсу“ и снимак кутије с вуницом

Уводна најамена:

На претходном часу ученицима треба рећи да донесу од куће клупчад вунице различитих боја.

Моштивација:

На почетку наставник/наставница показује репродукцију Ван Гогове слике „Црква на Ауверсу“ (и1). Помињући његово име објашњава шта је то сликар/сликарка, слика, сликарство, умјетност. Затим прича занимљиву причу о Ван Гоговој кутији с вуницом (и2) различитих боја, које је користио да би правио комбинације боја. Касније је те комбинације боја користио при сликању. Показујући кутију, упоређује боје из ње с бојама на слици.

Испраживање:

Ученици/ученице анализирају репродукцију и фотографију с вуницом. Откривају како су боје двије нити „пренесене“ на платно. Затим наставник/наставница најављује задатак: користити комбинације боја које се виде код њихове вунице да би сликали. Тема може бити слободна (и3, и4).

Активности:

Ученици/ученице могу прво да праве комбинације: од два клупчета различитих боја праве једну или чак комбинују три нити. Затим сликају воденим бојама или темперама користећи се комбинацијама које су сами остварили/е (и5, и6).

и5

и6

Вредновање:

Гледајући радове, ученици/ученице повезују како су они/оне сликали помажући се вунцом, а како сликар. Кроз разговор, често се користе појмови које треба савладати (и7).

и7

11. Оријентација у простору (четири часа)

Исходи:	Током учења ученик/ученица ће моћи да: – препозна различите врсте простора – наброји поједине дјелове простора – опише различите просторе за боравак (кућа, учионица...) – креира простор од слагалица
Појмови:	унутра, споља, велики, мали, напријед, назад, испред, иза
Корелација:	Природа и друштво; Математика
Ликовна средства:	дрвени дјелови различитог облика, љепило за дрво, плоче за рад (шперплоче или иверица, заштите за клупе), лутке, најбоље ручно прављене, на примјер, лутке на штапу, гињол...

Уводна напомена:

Ова активност треба да слиједи послје завршене вјежбе из Уџбеника на стр. 37. Вјежба у простору може се извести помоћу различитих дрвених дијелова, који се могу наћи у некој столарској радионици: коцке, ваљци, купе, квадрати, неправилни облици (остаци при изради различитог намјештаја). На плочама од иверице или шперплоче ученици могу радити композиције које представљају њихов дом или учионицу.

Испрживање:

Наставник/наставница доноси у разред велики број дрвених облика. Ученици их посматрају и узимају оне који им се чине добри за њихов рад. Најављује се широка тема: мој дом или моја учионица. Наставник/наставница објашњава да се могу распоређивати облици по плочама, које су унапријед припремљене на радним столовима.

Мотивација:

Изузетна мотивација за ученике увијек може бити лутка или више њих (к1). Игру могу осмислити васпитач/васпитачица и наставник/наставница са двије лутке у дијалогу. Може се замислити да се једна лако губи у простору, не зна гдје је лијево, десно, напријед, назад, испред, иза, косо, равно, наниже, навише (ј1). Друга јој помаже у почетку, док ту улогу помоћника у току трајања часа све више преузимају дјеца.

Активности:

Ученици раде, а у току рада их повремено „посјећују“ њихови луткарски пријатељи. Те посјете треба да буду чешће код ученика којима је помоћ потребна или пак на тај начин треба дјеловати у едукативном смислу да би се утврдило сналажење у простору. На крају, ученици који то желе могу љепилом фиксирати свој рад на плочу (ј2, ј3). То могу једноставно урадити ако им се у бочицама припреми љепило за дрво, а они га, умачући четкицу, преносе на дијелове које желе да залијепе.

j1

j2

j3

j4

Вредновање:

Плоче се уредно поставе на столове, склони се прибор који је служио при раду. Гледајући радове, ученици дају коментар о њима у даљем дијалогу с луткама (j4), које се сада обје успјешно сналазе у простору. Описујући с њима облике простора, ученици набрајају саставне дијелове (под, плафон).

12. Оријентација на ликовној површини (четири часа)

Исходи:	Током учења ученик/ученица ће моћи да: – препозна оријентацију на цртачкој површини лијево, десно, горе, доље – опише положај нацртаних облика на подлози – осмисли и одабере величину формата за свој рад, величину формата у односу на задату тему
Појмови:	подлоге за цртање и сликање
Корелација:	Природа и друштво; Физичко васпитање
Ликовна средства:	мноштво исцјепканих папирића разних боја, љепило за дрво, посуде, мало брашна или гипса, плоче за рад од шперплоче или иверице, заштите за клупе, фломастери, воштани пастели, угљени, креде

Уводна најомена:

Вјежбе које претходе налазе се на страницама 16. и 17. у Уџбенику. Наставник/наставница треба, у односу на дате услове, да одлучи да ли ће рећи ученицима да донесу папир. Осим папира, за ову вјежбу могу се користити и други материјали, као што су платно или даска. Ако ученици доносе папир, битно је нагласити им да папир треба да буде различитих димензија, облика и структуре (квадратни, правоугаони, издужени, кружни, танки, дебели, храпави, глатки).

Испираживање:

Ученици прегледају папире, одлучују се за формате који им одговарају.

Мојивација:

Наставник/наставница говори о широком избору тема: „Цвијет“, „Риба“, „Сунце“... Упућује ученике/ученице да сами бирају средства за цртање: оловке, фломастере, воштани пастел, угљен. Ученици могу нацртати и више цртежа на различитим величинама и облицима папира (к1, к2).

к1

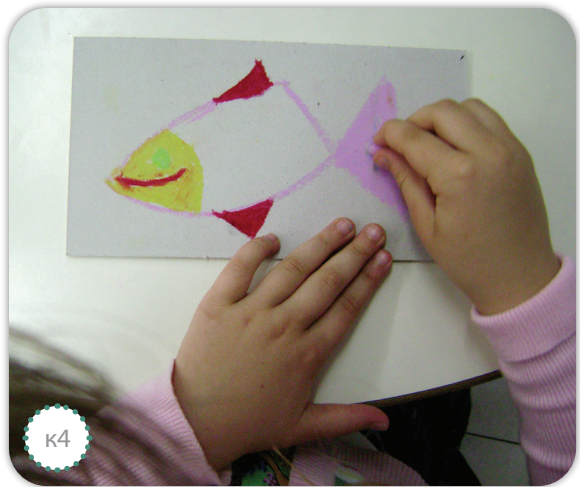
к2

Активности:

Сама активност је и одабир папира, јер ученици треба, у односу на жељену тему, да одаберу материјал и размисле како да га употребе: да ли ће папир окренути хоризонтално или вертикално. На примјер, ако је тема кућа издужен и вертикалан, риба хоризонталан... (к3, к4). Наставник/наставница ова рјешења неће наметати ученицима, већ ће их упутити да размисле који им од мноштва папира одговара. Послије тог избора, ученици активно раде, а наставник/наставница помаже коме је потребно (к5, к6, к7, к8).

к3

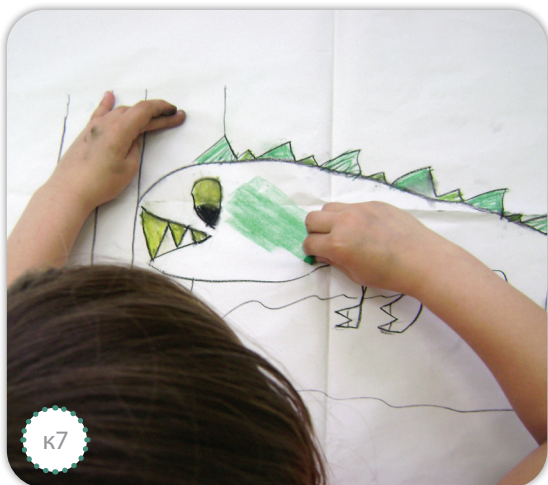
к4

к5

к6

к7

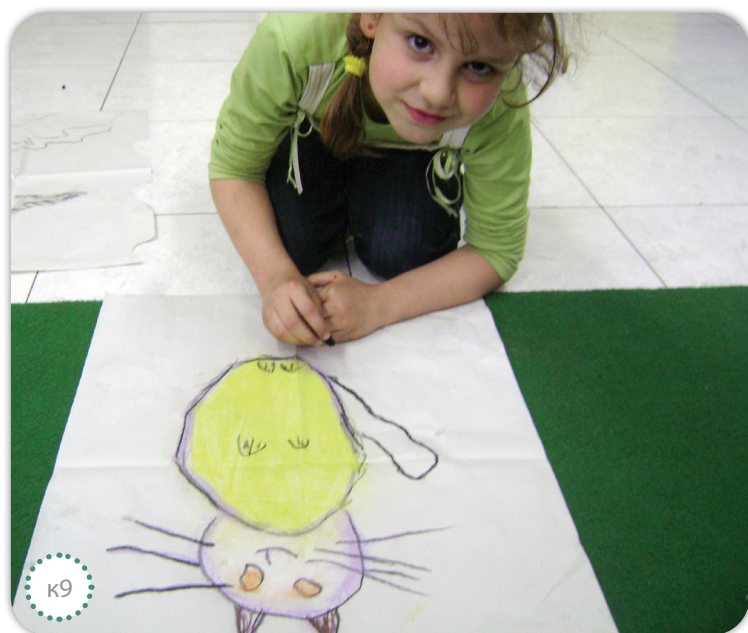

к8

Вредновање:

Радови се могу лијепити на таблу или ученици могу организовати „поставку“ на клупама. Вреднује се успјешно сналажење на ликовном простору, тј. начин распоређивања нацртаних облика на различитим форматима папира (к9, к10).

13. Природни елементи у вајарству (четири часа)

Исходи:	Током учења ученик/ученица ће моћи да: – креира једноставне облике
Појмови:	вајар, вајарски материјал
Корелација:	Природа и друштво
Ликовна средства:	елементи из природе, канап, жица савијена на крајевима, чачкалице...

Уводна напомена:

Поштујући принцип животне и психичке близине, ученицима треба омогућити да их боље упознају и да науче у ликовном раду користити природне елементе из свог окружења. Уколико ученици живе на мору, од шкољки, пужића, природног сунђера које избаци море, пијеска могу се успјешно израђивати људске и животињске фигуре. Уколико у близини постоји шума, користе се шишарке, кестење, пањеви, коре дрвета, листови, жирови, гранчице... На планини се могу искористити снијег, лед...

Наставник/наставница треба да се побрине за додатни материјал: љепило, чачкалице, жице савијене на врху, канап...

Практично је да дјеца са собом носе торбице у које могу из природе донијети у учионицу све што пожелеле за неки од будућих радова. Наш је приједлог да се слjedeћег часа ради графика: штампање природних елемената. Више вјежби штампања налазе се у Уџбенику на страницама: 29, 31 и 33.

Уколико наставник/наставница због временских или других услова није у могућности да организује овај вид наставе, алтернатива су: гледање филма о неком познатом свјетском умјетнику, документарног филма, на примјер о неком црногорском умјетнику (постоје такви филмови о Драгу Ђуровићу, Павлу Пејовићу). За ову врсту рада може се искористити и боравак у Школи природе или једнодневни излет.

Испраживање:

Требало би организовати излет имајући на уму да је потребно вријеме да ученици одаберу и прикупе све оно из природе што им може служити за израду скулптура. Анализирајући дијелове, они се с њом упознају на нов начин, обраћају пажњу на облик, боју, структуру и праве аналогију с дијеловима скулптуре коју желе да направе (л1). Такође треба одвојити времена за саму израду радова. То може бити колективни или групни рад.

Моштивација:

Теме могу бити различите: „Мој љубимац“ или „Фигура човјека“ (мама, тата, брат, сестра, друг, другарица, бака). Наставник/наставница кратко образлаже теме и почиње се с радом.

Кроз ово искуство рада у природи с ученицима се може активно сарађивати мотивишући их да пробају различите комбинације природних елемената при изради фигура. При овом их треба подстицати да набрајају дијелове људског тијела и тијела животиње.

Активности:

Ученици сами одлучују да ли ће радити сви скупа или ће се организовати у групе. Почиње сакупљање материјала. Затим израда скулптура. Елементи се могу повезивати лијепљењем, канапом, жицом савијеном на крајевима, чачкалицама... (л2, л3)

Вредновање:

При вредновању ученици апсолвирају на који начин су користили одређене дијелове природе да би представили дијелове фигура. При томе се опет помињу дијелови људског или животињског тијела.

л1

л2

л3

Литература:

Андриловић, В., Чудина, М., *Основе оиће и развојне психологије*, Либер, Загреб, 1984.

Беламарић, Д., *Дијејне и облик*, Школска књига, Загреб, 1986.

Буинац, М., Башић, Е., Беламарић, Д., Нола, Д., Бек-Двожак, М., Сорокин, Б., Супек, Р., Рашковић-Зец, В., Ладика, З., *Дијејне и креативност*, Глобус, Загреб, 1987.

Гргурић, Н., Јакубин, М., *Визуелни одјој и образовање*, Едука, Загреб, 1995.

Дух, М., Врлич, Т., *Ликовна култура за први циклус деветогодишње основне школе*, Завод за уџбенике и наставна средства, Подгорица, 2004.

Ђуричковић, Ж., Радовић, Б., Мирковић, О., *Ликовна култура за први разред деветогодишње основне школе*, Завод за уџбенике и наставна средства, Подгорица, 2007.

Карлаварис, Б., *Методика наставе ликовној васпитања*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1974.

Карлаварис, Б., Крагуљац, М., *Развијање креативности путем ликовној васпитања у основној школи*, Просвета, Београд, 1981.

Квашчев, Р., *Психологија стваралаштва*, Београдски издавачко графички завод, Београд, 1976.

Форесман, С., Art California edition, *Making a Monoprint*, 2005.